

Kort commentaar op Van Hooffs les in pseudowetenschap.

Het maartnummer van de ABG bevatte 'een les in pseudo-wetenschap' door gymnasiumleraar dr. A. van Hooff. Het betreft Carotta's theorie over het ontstaan van het christendom en de naar aanleiding daarvan gemaakte internationale documentaire, *The Gospel of Caesar*. Van Hooffs lesstof bevat 2432 woorden, waarvan de eerste 923 een opeenstapeling zijn van *argumenta ad hominem* verweven met die van *ad verecundiam* en malicieus doorspekt met *guilt by association*, dat alles in een poging tot vergiftiging van de bron. Hoewel zo'n procédé veelvuldig wordt toegepast in roddelpers en journalistencolumns, mist het in de wetenschap kracht van argument.

Het tweede, inhoudelijk bedoelde deel van de les is een aaneenschakeling van lapsus, foutieve toeschrijvingen en uit hun verband getrokken details, gelardeerd met wat leuke maar irrelevante weetjes over de oudheid. Daarnaast debiteert de leraar onzinnigheden over de status van Tacitus' *Annales* 15.44 en de kenmerken van pseudo-wetenschappers. Laatstgenoemden zouden gekarakteriseerd zijn door een streven naar erkenning van hun inzichten en het aanvoeren van zo veel mogelijk argumenten daarvoor. Afgezien van het feit dat het waarheidsgehalte van deze uitspraak onbepaald is, is ook haar omkering ontoelaatbaar. Beide kenmerken worden immers ook bij niet-pseudo-wetenschappers aangetroffen.

Gezien de krappe ruimte kunnen wij slechts twee van Van Hooffs uitglidders kort becommentariëren:

1. *Carotta*, zo priemt Van Hooffs vingertje, *schept zelfs een crucifix van Caesar*.

Onjuist. Waar het hier feitelijk om gaat is het tonen van een wasfiguur van de vermoorde Caesar met al zijn wonden op het moment suprême van zijn uitvaart, waardoor het zich van woede verbijtende volk massaal in opstand kwam. Aan het hoofd van de lijkbaar, schrijft Suetonius, stond een tropaeum. Precies op dezelfde plaats, schrijft Appianus, werd Caesars wasfiguur in staande vorm opgericht. Alle aan het hele lichaam toegebrachte wonden moesten zo goed mogelijk door iedereen worden gezien. De lezer mag nu zelf bedenken in welke vorm Antonius de vermoorde, sacrosancte opperpriester van de Romeinen aan het volk heeft willen laten zien (hint 1: ga na hoe een tropaeum eruit zag; hint 2: zoek uit hoe Romeinse priesters in gebed voorgingen).

2. *Geen enkel van Carotta's honderden argumenten deugt*, bulldozert Van Hooff, *en ook duizend maal nul is nul*.

Wat Carotta als linguïst doet is het aanwijzen van overeenkomsten tussen de elementen van twee datasets in tekstgroepen. Daarbij gaat het niet om een simpele vermenigvuldiging, maar om statistiek. Het aantal overeenkomsten is dan van belang. Maar er is meer. Bestaan er tussen de elementen van de ene dataset bepaalde relaties en worden *diezelfde* relaties ook gevonden tussen de overeenkomstige elementen van de andere set, dan krijgt de statisticus pas echt rode oortjes. Een voorbeeld: de relaties tussen de god Jezus en de zeer belangrijke figuur Johannes de Doper uit het ene verhaal hebben allemaal hun pendant in die tussen de god Caesar en de zeer belangrijke persoon Pompeius uit het andere: Johannes treedt eerder op dan Jezus, zoals Pompeius aanvankelijk meer op de voorgrond trad dan Caesar; Jezus ondergaat de religieuze doop van Johannes, zoals Caesar zijn politieke doop van Pompeius; Johannes maakt plaats voor Jezus die na hem komt en sterker is dan hij, zoals Pompeius week voor Caesar, die hem achterna zat en sterker bleek te zijn; Johannes en Jezus hebben ieder hun eigen leerlingen, zoals Pompeius en Caesar hun eigen aanhangers; tijdens een geschil over reiniging worden de leerlingen van Johannes betrokken bij een uitspraak over wie de Christus is, zoals voor aanvang van de strijd Pompeius' aanhangers streden over de vraag wie de pontifex maximus zal zijn; Jezus rechtvaardigt zijn bevoegdheden van de macht door de vraag naar de legitimering van Johannes' doopactiviteiten te stellen, zoals Caesar zijn machtsovername rechtvaardigde door de legitimiteitskwestie van Pompeius' wapeningen aan de orde te stellen; Jezus bevindt zich nog in Galilea in de tijd dat Johannes al doopt, zoals Caesar zich nog in Gallië bevond toen Pompeius zich al aan het bewapenen was en lichten soldaten opriep; Johannes bekent dat hij niet de Christus is, zoals Pompeius tenslotte erkende dat hij niet de opperste in macht was. Naast dit soort elkaar weerspiegelende relaties, die zich ook in andere combinaties van personen voordoen, treffen we in beide verhalen overeenkomstige, pregnante verhaalselementen aan. Zo verschaft het evangelie buiten het over Johannes de Doper genoemde, nog twee bijzondere gegevens over deze figuur: Johannes' opvallende uitspraak over het losbinden van schoenriemen en zijn lamentabele einde. Ook in het leven van Pompeius komt een typerende anekdote over het losbinden van schoenriemen voor. En zoals Johannes wordt onthoofd en zijn hoofd in het hof van de koning aan een veronderstelde opdrachtgever wordt gepresenteerd, precies zo verging het de arme Pompeius en zijn hoofd aan het Egyptische koningshof.

Het is niet zo moeilijk om een uit zijn context gelicht punt van overeenkomst in het belachelijke te trekken zoals Van Hooff doet met onder andere de gelijkenis tussen de drietand van Pompeius' god Neptunus en de typische kruisstaf van Johannes de Doper. Meer inspanning, wetenschappelijke verbeeldingskracht en scherpzinnigheid is vereist om het totale patroon van parallellen en de systematiek daarvan te overzien en doorzien.

Drs. J. van Friesland regisseerde de documentaire "Het Evangelie van Caesar" (<http://www.vanfrieslandfilm.nl>)

Mr. drs. G.W.J. Janssen is classicus, en vertaler en uitgever van Plutarchus (www.chaironeia.nl)

Dr. P. Pierik is historicus en uitgever van geschiedkundige werken waaronder die van Carotta (www.uitgeverijaspekt.nl)

Drs. A.P.J. Hendriks vertaalde Carotta en schreef een analyse van diens werk (<http://www.carotta.de/subseite/echo/dzh.html>)

Hoofdredactrice Shirley Haasnoot van de ABG weigerde deze ingezonden brief te plaatsen onder verwijzing naar de lengte ervan. De weigering is een mooi voorbeeld van roomse casuïstiek, daar in hetzelfde maartnummer (ABG nr. 67) een ingezonden epistel van eenzelfde lengte wel werd afgedrukt. In dat wel geplaatste epistel verdedigden drie schrijvers hun religieuze geloofsovertuigingen. Quod licet Iovi non licet bovi.